

Савченко С.М.

кандидат економічних наук, доцент,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Селіверстова А.С.

студентка,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОЦІНЮВАННЯ СТАНУ ТА ВИЯВЛЕННЯ ПЕРСПЕКТИВ РОЗВИТКУ АВТОМОБІЛЕБУДУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано діяльність автомобілебудівних підприємств України в період з 2009 до 2017 року. Розглянуто політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори впливу на автомобілебудування України. На основі факторів зовнішнього впливу сформовано матрицю PEST-аналізу автомобільного ринку України. У рамках стратегічного планування розкрито можливості та загрози автомобілебудування України. У результаті дослідження розроблено рекомендації для зменшення ризиків та зниження впливу загроз на автомобілебудівні підприємства України.

Ключові слова: автомобілебудування, підприємство, легкові автомобілі, виробництво, загрози, можливості, PEST-аналіз.

Постановка проблеми. У промислово розвинутих країнах автомобілебудування має значний вплив на економіку країни в цілому, вплив на розвиток інших галузей, які забезпечують її комплектуючими та сировиною, впливає на соціальний розвиток суспільства тощо. В Україні існує значний потенційний попит на продукцію автомобілебудівної галузі, але не дивлячись на це, автомобільний ринок в Україні значно більше наповнений імпортною продукцією, ніж вітчизняною. У результаті маємо невідповідність пропозиції і попиту на ринку автомобілів, що свідчить про низьку конкурентоспроможність української продукції автомобілебудування.

За таких умов виникає необхідність виявлення факторів зовнішнього впливу, загроз і можливостей автомобілебудівних підприємств України та на їх основі розробки рекомендацій для зменшення впливу на них виявлених загроз. Таке дослідження допоможе окреслити перспективи розвитку автомобілебудівних підприємств України та галузі в цілому, що обумовлює його актуальність.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вивченням стану та тенденцій розвитку автомобілебудування в Україні займалися багато вітчизняних науковців, серед яких Бессонова С. та Краузе О. Оцінюванням характеристик ринку продукції автомобілебудування в Україні займався Семирак О. [1]. Перспективам розвитку легкового автомобілебудування приділяли увагу Бондаренко А., Кривоконь О. [2] та Марущак О. Заслужують на увагу роботи В. Кищуна [3], який досліджував тенденції виробництва легкових автомобілів, та О. Кузьміна, який надавав поради щодо покращення діяльності автомобілебудівних підприємств [4].

Враховуючи вагомий вплив на працювання у даній галузі, варто зазначити, що для автомобілебудівних підприємств важливо розробляти рекомендації з урахуванням постійної зміни факторів, які на них впливають. Сьогодні, в умовах євроінтеграційних процесів, для автомобілебудування України відкриваються нові можливості, які варті уваги.

Формулювання цілей статті – виявити фактори зовнішнього впливу, загрози та можливості автомобілебудівних підприємств України та на їх основі розробити рекомендації для зменшення впливу цих загроз.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стан автомобілебудування в Україні все ще залишається незадовільним. Особливо це стосується легкових автомобілів, обсяг виробництва яких за останні десять років впав більше ніж в 50 разів [5]. Так, за даними Асоціації автовиробників України [5], виробництво легкових автомобілів в Україні представлено наступними підприємствами:

- 1) ПрАТ «Запорізький автомобілебудівний завод» (ПрАТ «ЗАЗ»);
- 2) Корпорація «Богдан»;
- 3) ТзОВ «Кременчуцький автоскладальний завод» (КрАСЗ);
- 4) ПрАТ «Єврокар».

У табл. 1 представлено обсяги виробництва легкових автомобілів цими підприємствами у 2008–2017 роках.

З 2015 року до цього часу Корпорація «Богдан» не виробляла легкові автомобілі. А ТзОВ «Кременчуцький автоскладальний завод» припинив свою діяльність у 2015 році. Отже, 2014 рік був останнім, коли працювали всі чотири автомобілебудівні підприємства в

Обсяги виробництва легкових автомобілів (шт.)

Рік	ПрАТ «ЗАЗ»	Корпорація «Богдан»	КрАСЗ	ПрАТ «Сврокар»
2008	252476	87328	25036	35892
2009	43958	14386	3738	3564
2010	42266	19190	6341	7464
2011	59360	20240	6329	11656
2012	39917	12034	3180	14556
2013	19257	5958	9049	11494
2014	12749	1999	7514	3649
2015	3624	0	Закриття	2030
2016	403	0	–	3937
2017	1151	0	–	6145

Джерело: складено за [5]

Україні. Найбільше легкових автомобілів в 2014 році вироблялося на ПрАТ «ЗАЗ» (рис. 1).

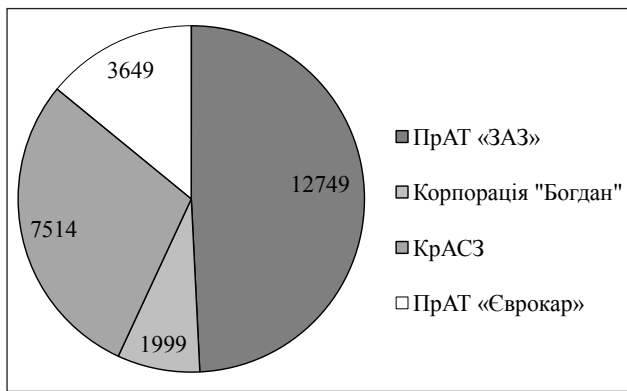

Рис. 1. Обсяги виробництва легкових автомобілів в Україні у 2014 році

Джерело: розроблено за [табл. 1]

Після 2008 року обсяг виробництва легкових автомобілів в Україні різко скоротився. Розглянемо, як змінювалась кількість вироблених підприємствами автомобілів з 2009 по 2017 рік (рис. 2).

З графіка можемо бачити, як сильно скоротилися обсяги виробництва за останні роки. У 2016 році було випущено рекордно мала кількість легкових автомобілів за історію українського автомобілебудування. З 2011 року зберігалася тенденція до спаду, і тільки у 2017 році українським автомобілевиробникам вдалося дещо покращити ситуацію та перевершити результати 2015 року, проте загальний обсяг виробництва легкових автомобілів в Україні у 2017 році в 9 разів менший, ніж у був у 2009 році, та майже у 55 разів менший, ніж у 2008 році.

Прослідковується тенденція до зменшення обсягів виробництва легкових авто на ПрАТ «ЗАЗ». Лише у 2011 та 2017 роках підприємству вдалося покращити цей показник в порівнянні з минулим роком відповідно. Але при цьому результати 2017 року перевершують лише обсяги виробництва ПрАТ «ЗАЗ» у 2016 році, коли вони досягли мінімуму за історію існування заводу. Загалом, порівнюючи результати 2017 року з 2008 роком виробництво на Запорізькому автомобілебудівному заводі зменшилось майже у 220 разів.

Потужності Корпорації «Богдан» становлять 120 000 – 150 000 легкових автомобілів на рік. При

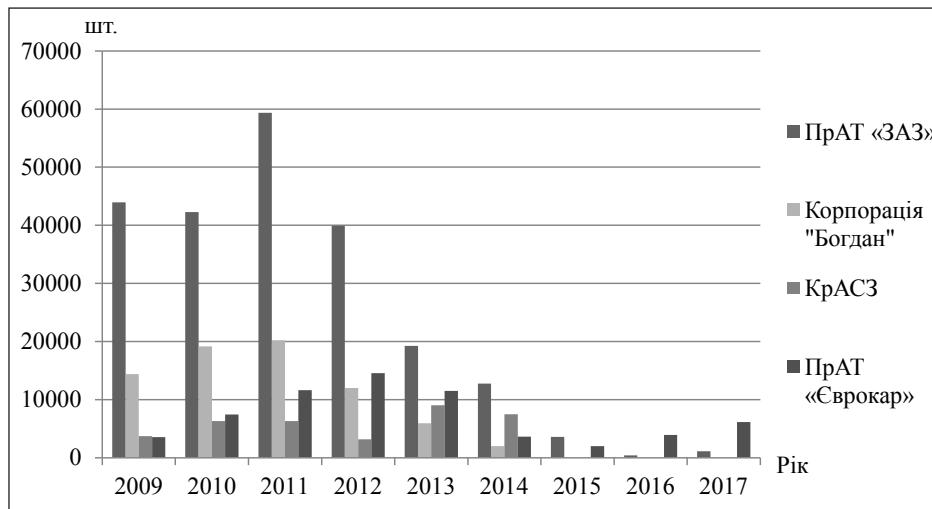

Рис. 2. Обсяги виробництва легкових автомобілів українськими підприємствами

Джерело: розроблено за [табл. 1]

цьому з 2009 до 2014 року підприємство лише у 2011 році виробило більше 20 тисяч легкових автомобілів. У 2014 році рекордно мала кількість за аналізований період – лише 1999 шт. автомобілів. З 2015 Корпорація «Богдан» не випускала легкові автомобілі. Хоча з 2008 по 2011 роки цей виробник за обсягами виробництва займав друге місце після ПрАТ «ЗАЗ». За результатами 2012 року друге місце належало вже ПрАТ «Єврокар», а після 2013 року вже і КрАСЗ виробляв більше авто, ніж Корпорація «Богдан».

ТзОВ «Кременчуцький автоскладальний завод» ліквідовано у 2015 році. До цього з дати свого заснування КрАСЗ випустив більше 140 000 автомобілів. За аналізований період найбільше легкових авто було випущено у 2008 році, як і у решти цих підприємств, а вже у наступному, 2009 році обсяги виробництва скоротилися у майже 7 разів, хоча після цього підприємству вдалося знов набрати обертів, і у 2013 та 2014 роки випустити більше автомобілів, ніж кожного року після 2008. При цьому завод був на другому місці після ПрАТ «ЗАЗ» за обсягами виробництва у 2014 році.

Завдяки своїй інноваційній та інвестиційній діяльності та співпраці з європейськими підприємствами, ПрАТ «Єврокар» став лідером автомобілебудування в Україні з 2016 року. Зараз підприємство розвивається та з 2015 року збільшує обсяги виробництва легкових автомобілів.

Щоб зрозуміти, яка ємність ринку автомобілів в Україні, розглянемо статистику продажів автомобілів (табл. 2 та рис. 3).

Таблиця 2

Статистика продажів автомобілів

Рік	2013	2014	2015	2016	2017
Кількість зареєстрованих автомобілів, шт.	213 322	97 020	46 546	65 562	81 625

Джерело: складено за [6]

На українському автомобільному ринку існує значний попит, зростання якого можна спостерігати останній час. Та це попит переважно на імпортну продукцію. У цій ситуації важливо розробити рекомендації для підвищення конкурентоспроможності українських автомобілебудівних підприємств. Для цього в рамках стра-

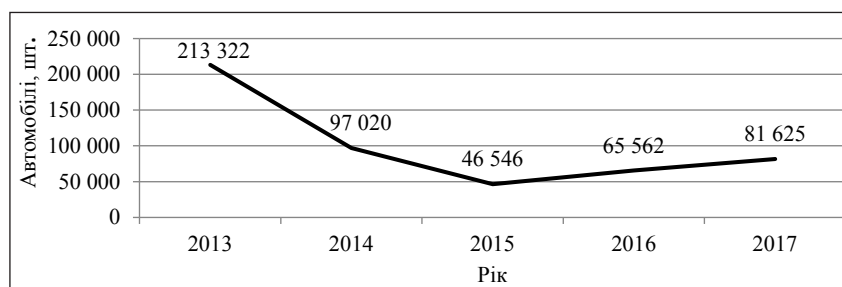

Рис. 3. Кількість зареєстрованих автомобілів в Україні

Джерело: розроблено за [6]

тегічного планування для початку потрібно розкрити загрози і можливості автомобілебудування України, це допоможе компаніям використати можливості та управляти або ліквідувати загрози, які можуть їх послабити.

Для оцінки ключових ринкових тенденцій галузі використовується методика PEST-аналізу, а його результати можна використовувати для визначення переліку загроз і можливостей [7, с. 84]. Для проведення такого аналізу необхідно розглянути політичні, економічні, соціальні та технологічні фактори впливу на автомобілебудування України.

Виділивши основні фактори зовнішнього впливу на автомобілебудування в Україні ми на їх основі сформуваємо матрицю PEST-аналізу автомобільного ринку України (табл. 3).

За результатами PEST-аналізу можна зрозуміти, що більшість виявлених факторів, які можуть напряму або опосередковано впливати на автомобілебудування в Україні, мають негативний вплив.

Отже, необхідно виокремити загрози і можливості автомобілебудування України, щоб надати рекомендації щодо розвитку галузі (див. рис. 4).

Розглянемо більш детально, як саме діють ці загрози і можливості автомобілебудування України.

Загрози:

1. Інтенсивна конкуренція: наявність великої кількості гравців на ринку легкових автомобілів призводить до підвищення рівня конкуренції. В умовах європейських інтеграційних процесів автомобілебудування України може не витримати такої конкуренції, так як український ринок є привабливим для виробників з ЄС, а їх продукція привабливіша для українських споживачів. Тому в такій ситуації необхідно підвищувати конкурентоспроможність автомобільної промисловості в Україні та її продукції.

2. Нестабільність цін на паливо: для пасажирського сегменту коливання цін на бензин залишається визначальним фактором. Через нестабільну економічну ситуацію в Україні ціни на паливо можуть змінюватись непередбачувано, що впливає на попит продукції автомобілебудування.

3. Уповільнена економіка: нестабільність економіки, інфляція, безробіття та інше – економічні фактори, які безпосередньо завдають шкоди автомобільній промисловості.

4. Високі витрати і інвестиції в дослідження і розробки (R&D): через те, що зрілі ринки вже насичені, промисловість переходить на ринки, що розвиваються, шляхом створення центрів досліджень, промислових об'єктів та розробок на цих ринках.

5. Переговорна здатність споживачів: наявність великої кількості варіантів, жорстка конкуренція між виробниками та багато альтернатив на вибір надали можливість споживачам обирати що завгодно. Не кожен

PEST-аналіз автомобілебудування в Україні

Політичні фактори (P)	Економічні фактори (E)
1. Високий рівень корупції та бюрократії. 2. Воєнні дії на території України. 3. Недосконала податкова система та законодавча база. 4. Нестабільний уряд. 5. Наближення норм українського законодавства до європейського в умовах європейських інтеграційних процесів. 6. Угода про асоціацію між Україною та ЄС (Частина 2, Глава 2, Розділ IV, стаття 44 «Спеціальні заходи щодо легкових автомобілів»).	1. Слабке залучення іноземних і вітчизняних інвестицій у автомобілебудування. 2. Високі ставки кредитування українських банків. 3. Залежність економіки України від іноземних кредитів. 4. Неконтрольоване зростання цін на послуги і товари природних монополій (наприклад, на сировину). 5. Низька рентабельність виробництва українських підприємств. 6. Нестабільність цін на паливо.
Соціальні фактори (S)	Технологічні фактори (T)
1. Більші вимоги споживачів щодо якості продукції. 2. Зростання інтересу споживачів до вітчизняної продукції. 3. Відсутня чітка орієнтація на якість, яка є основою конкурентоспроможності. 4. Зростає рівень освіченості в країні, а отже більше кваліфікованої робочої сили. 5. Стрімке скорочення персоналу автомобілебудівних підприємств.	1. Зростання швидкості трансферу технологій в умовах інтеграційних процесів. 2. Створення технопарків. 3. Уповільнене впровадження нових технологій і диверсифікація виробництва в автомобілебудуванні. 4. Незначна інноваційна діяльність українських підприємств. 5. Зношування на підприємствах активної частини основних засобів.

Джерело: розроблено за [1, с. 344; 8, с. 11]

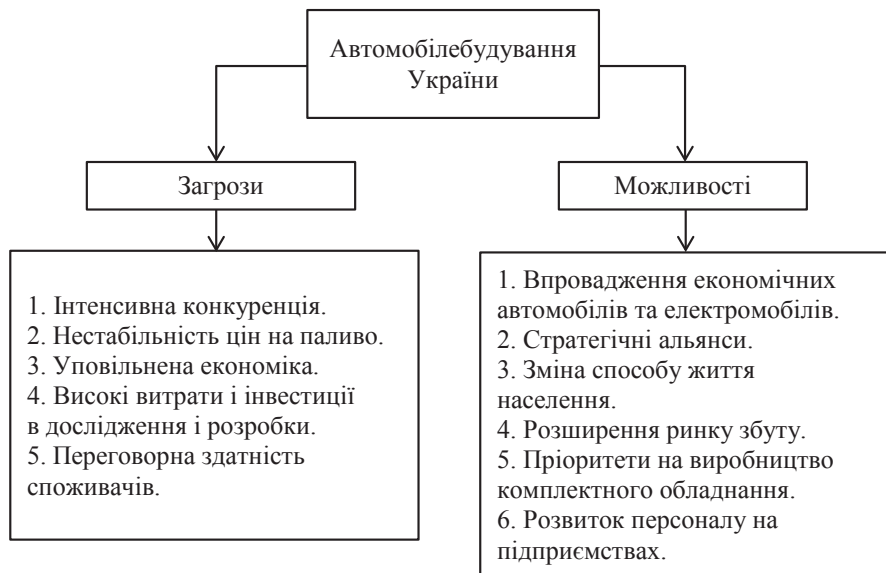

Рис. 4. Загрози та можливості автомобілебудування України

Джерело: розроблено автором

український споживач обере продукцію національного виробника серед безлічі запропонованих варіантів.

Можливості:

1. Впровадження економічних автомобілів та електромобілів: оптимізація двигунів внутрішнього згоряння та програми економії та дотації при купівлі електромобілів є гарними можливостями для автомобільного ринку України. Економічність автомобілів є необхідністю в наш час. Те саме стосується виробництва електромобілів, попит на які зростає, а в Україні вже існує достатня кількість електричних зарядних станцій. Отже, існує можливість виробництва електромобілів для експорту і просування на власному ринку, проте для цього необхідні нові технології.

2. Стратегічні альянси: створення стратегічних альянсів може стати ефективною стратегією для авто-

мобільних компаній. Використовуючи партнерство з іншими компаніями, українські підприємства можуть отримати новий досвід у виробництві, перейняти передові технології та управлінські рішення.

3. Зміна способу життя населення: рівень життя населення покращується, а разом з цим зростає і платоспроможний попит, на автомобілі зокрема. Отже, при збільшенні привабливості продукції вітчизняного автомобілебудування та купівельної спроможності українців можливе зростання обсягів реалізації автомобілів українського виробництва на внутрішньому ринку.

4. Розширення ринку збуту: можливість просування продукції вітчизняного автомобілебудування на ринки країн-членів ЄС в умовах європейських інтеграційних процесів.

5. Пріоритети на виробництво комплектного обладнання: з огляду на збільшення електроніки в сучасних автомобілях, виробники обладнання повинні співпрацювати з постачальниками та експертами за межами традиційної автопромисловості. Отже, для підвищення конкурентоспроможності автомобілів українського виробництва необхідно знаходити нові інноваційні рішення для забезпечення електронним обладнанням сучасних автомобілів.

6. Розвиток персоналу на підприємствах: українським автомобілевиробникам слід розглядати витрати, що йдуть на розвиток персоналу, як довгострокові інвестиції в людський капітал. Це допоможе в інноваційному розвитку галузі, який у сучасному економічному середовищі є важливою вимогою. В Україні існує якісна освітня база для забезпечення підготовки висококвалі-

фікованих працівників, що є потенційною конкурентною перевагою для автомобілебудівних підприємств.

Отже, українським автовиробникам варто навчитися використовувати свої можливості для розвитку галузі та уникати або ліквідувати загрози, які можуть її послабити.

Висновки. На основі проведених досліджень українським автомобілебудівним підприємствам для зменшення (або нівелювання) загроз та ризиків необхідно розширювати ринки збуту та номенклатуру продукції, сформувати асортимент запасних частин та товарів, які б відповідали потребам ринку, оптимізувати витрати на виробництво та схеми постачання, проводити моніторинг активності конкурентів на українському ринку та контролювати їх ціноутворення, удосконалювати внутрішні бізнес-процеси.

Список літератури:

1. Семирак О.С. Оцінювання характеристик ринку продукції автомобілебудування в Україні. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". 2014. № 811. С. 340–346.
2. Кривоконь О.Г., Бондаренко А.І. Стратегія та перспективи розвитку легкового автомобілебудування в Україні. Автомобільний транспорт. 2012. № 30. С. 23–28.
3. Кишун В.А. Виробництво легкових автомобілів: світові на вітчизняні тенденції. Збірник наукових праць Луцького національного технічного університету. 2003. № 13. С. 137–145.
4. Кузьмін О.С. Злиття підприємств в автомобілебудівній промисловості України як фактор активізації інвестиційної діяльності (Рекомендації для виробників вантажних автомобілів та автобусів) / І. Коркуна, Р. Шуляр, Н. Рудницька // *Metody obliczeniowe i badawcze w rozwoju pojazdów samochodowych i maszyn roboczych samojezdnych: zarządzanie i marketing w motoryzacji* : materiały XI Konf. międzynarod. Rzeszów, 20–23 wrześ. 2000 r. – Rzeszów, 2000. – С. 181–186.
5. Статистика // Ассоциация автопроизводителей Украины. URL: <http://ukrautoprom.com.ua/statistika> (дата звернення 05.06.2018).
6. Sales Statistics // OICA. URL: <http://www.oica.net/category/sales-statistics/> (date of request 16.05.2018).
7. Дикань В.Л. та ін. Стратегічне управління: навч. посібник. Київ: ЦУЛ, 2013. 272 с.
8. Андрушкевич З.М. Перспективний аналіз умов інноваційного розвитку машинобудівних підприємств України. Хмельницький національний університет. 2010. С. 9–13.

ОЦЕНИВАНИЕ СОСТОЯНИЯ И ВЫЯВЛЕНИЯ ПЕРСПЕКТИВ РАЗВИТИЯ АВТОМОБИЛЕСТРОИТЕЛЬНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ УКРАИНЫ

В статье проанализирована деятельность автомобилестроительных предприятий Украины в период с 2009 до 2017 года. Рассмотрены политические, экономические, социальные и технологические факторы влияния на автомобилестроение Украины. На основе факторов внешнего воздействия сформирована матрица PEST-анализа автомобильного рынка Украины. В рамках стратегического планирования раскрыты возможности и угрозы автомобилестроения Украины. В результате исследования разработаны рекомендации для уменьшения рисков и снижения влияния угроз на автомобилестроительные предприятия Украины.

Ключевые слова: автомобилестроение, предприятие, легковые автомобили, производство, угрозы, возможности, PEST-анализ.

ASSESSMENT OF THE STATE AND IDENTIFICATION OF THE PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE AUTOMOTIVE ENTERPRISES IN UKRAINE

The article analyzes the activities of the car manufacturing enterprises of Ukraine in the period from 2009 to 2017. Political, economic, social and technological factors of influence on the automotive industry of Ukraine are considered. On the basis of external factors, a matrix of PEST analysis of the automotive market of Ukraine was formed. Within the framework of strategic planning, the opportunities and threats of the automotive industry in Ukraine are disclosed. As a result of the research, recommendations were developed to reduce risks and reduce the impact of threats on the automotive enterprises of Ukraine.

Key words: automotive, enterprise, cars, production, threats, opportunities, PEST-analysis.